

KONKURENCES PADOME

Elizabetes ielā 41/43, Rīgā, LV-1010 ♦ Tālrunis 7282865 ♦ Fakss 7242141

L Ē M U M S

Rīgā

2003.gada 27.februārī

Nr. 11

(Prot. Nr.10, 2.§)

Par lietas izpētes izbeigšanu

Lietā Nr.27/02/06/2

Par SIA "Daro Cēsis" 16.01.2002. iesniegumu,
SIA "Daro Cēsis" 12.02.2002. iesniegumu,
SIA "Merkurss" 13.02.2002. iesniegumu,
SIA "Roše" 19.02.2002. iesniegumu

18.01.2002. Konkurences padome saņēma SIA "Daro Cēsis" 16.01.2002. iesniegumu, kurā minētā uzņēmēj sabiedrība izsaka neapmierinātību ar a/s "Latvijas balzams" īstenoto tirdzniecības politiku. 12.02.2002. no SIA "Daro Cēsis" tika saņemts 11.02.2002. iesniegums, kurā tika konkretizēta SIA "Daro Cēsis" sūdzība par a/s "Latvijas balzams" rīcību alkoholisko dzērienu tirgū, norādot, ka a/s "Latvijas balzams" izstrādājusi jaunu tirdzniecības nolikumu un izveidojusi situāciju, ka alkoholisko dzērienu vairumtirgotāji un mazumtirgotāji ir spiesti iegādāties a/s "Latvijas balzams" ražoto produkciju tikai caur uzņēmēj sabiedrību - SIA "AV&D". Iesniegumā tika lūgts izvērtēt a/s "Latvijas balzams" rīcību saskaņā ar Konkurences likuma 13.panta 4.punktu. 13.02.2002. Konkurences padome saņēma SIA "Merkurss" 12.02.2002. iesniegumu ar analogisku lūgumu.

20.02.2002. Konkurences padome (Prot.Nr.7, 8.§, 9.§ un 11.§) nolēma SIA "Daro Cēsis" 16.01.2002. iesniegumu, SIA "Daro Cēsis" 11.02.2002. iesniegumu un SIA "Merkurss" 12.02.2002. iesniegumu apvienot vienā lietvedībā, kā arī, pamatojoties uz Ministru kabineta 13.06.1995. noteikumu Nr.154 "Administratīvo aktu procesa noteikumi" 59.punktu, pagarināja lietas izskatīšanas termiņu uz laiku līdz sešiem mēnešiem.

25.02.2002. Konkurences padome saņēma arī SIA "Roše" 19.02.2002. iesniegumu ar analogisku lūgumu un 27.02.2002. nolēma (Prot.Nr.8, 7.§) to apvienot vienā lietvedībā ar iepriekš minētajiem iesniegumiem.

09.07.2002. viens no iesniedzējiem - SIA "Merkurss" - atsauca savu 12.02.2002. iesniegumu.

Izvērtējot iesniedzēju sniegto, papildu iegūto informāciju un viedokļus no vairākiem tirgus dalībniekiem, t.i., alkoholisko dzērienu ražotājiem, importētājiem, vairumtirgotājiem un mazumtirgotājiem, kā arī informāciju no Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes, Konkurences padome

k o n s t a t ē j a :

1. A/s "Latvijas balzams" 2001.gada beigās veica izmaiņas ražotās produkcijas realizācijas sistēmā, izstrādājot jaunus līgumu variantus par produkcijas realizāciju (a/s "Latvijas balzams" 20.02.2002. vēstule Nr.02/0165, a/s "Latvijas balzams" 06.06.2002. vēstule Nr.02/0606). A/s "Latvijas balzams" klientiem (vairumtirgotājiem) tika piedāvāts noslēgt vienu no diviem Līguma variantiem, t.i., Līgums A un Līgums B, kuri paredzēja šādus noteikumus:

- Līgums A - minimālais iepirkšanas apjoms - 120 000 dal/mēnesī, ar atlaidi 6% no rūpnīcas cenas. Norēķinu kārtība paredzēja 2 iespējas: 100% priekšapmaksu vai pēcapmaksu, izmantojot bankas garantiju.

- Līgums B - minimālais iepirkšanas apjoms - 10 000 dal/mēnesī, par cenām saskaņā ar Pārdevēja cenrādi. Norēķinu kārtība paredzēja 100% priekšapmaksu, turklāt pircējs saskaņā ar līguma noteikumiem apņēmās samaksāt pārdevējam 2% no mēneša pasūtījuma summas (kas, pēc Līgumā teiktā, sastāda iekraušanas darbu samaksu) gadījumā, ja noteiktais minimālais mēneša apjoms netiks izpildīts.

A/s "Latvijas balzams" 01.11.2001. ir noslēgusi ar SIA "AV&D" līgumu Nr.02 (turpmāk - Līgums), kura nosacījumi atbilst vairumtirgotājiem piedāvātā A līguma variantam. Līguma darbības laiks ir noteikts līdz 2006.gada 1.oktobrim.

2. Tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis, kas ir definēts Konkurences likuma 1.panta 1.punktā, ir iespējams šā tirgus dalībnieka kādā noteiktā darbības jomā, t.i., kādā konkrētajā tirgū. Ņemot vērā minēto, Konkurences padome noteica konkrēto tirgu Konkurences likuma izpratnē.

2.1. Konkrētās preces tirgus saskaņā ar Konkurences likuma 1.panta 5.punktu ir tādu preču tirgus, uz kurām attiecināmi minētā Līguma noteikumi, kā arī preces, kuras var aizstāt Līguma preces. Konkrētajā gadījumā Līguma prece ir a/s "Latvijas balzams" ražotie alkoholiskie un bezalkoholiskie dzērieni. Ņemot vērā a/s "Latvijas balzams" piedāvātā sortimenta specifiku, ražošanas jaudas, specializāciju uz konkrēto dzērienu veidiem, t.i., alkoholisko dzērienu ražošanu, kā arī SIA "AV&D" un a/s "Latvijas balzams" sarakstē esošās norādes (a/s "Latvijas balzams" 06.06.2002. vēstules Nr.02/0606 pielikumi) uz to, ka Līguma darbība lielākoties ir attiecināma uz a/s "Latvijas balzams" ražotajiem alkoholiskajiem dzērieniem, Konkurences padome uzskata, ka konkrētās preces, kuru ražošanu un realizāciju galvenokārt skar Līguma darbība, ir alkoholiskie dzērieni. Konkurences padome uzskata, ka eksistē vairāki faktori, kuri nosaka, ka alkoholiskie dzērieni veido atsevišķu preču kategoriju, piemēram, alkoholisko dzērienu ražošanas, importēšanas un realizācijas valsts regulācija, minēto uzņēmējdarbības veidu licencēšana, alkoholisko dzērienu patērētāju loks, kas ir šaurāks, nekā bezalkoholisko dzērienu patērētāju loks, pamatizejvielas alkoholisko dzērienu ražošanai, kuras ir atšķirīgas no izejvielām bezalkoholisko dzērienu ražošanai, garšas īpatnības, dzērienu sastāvs u.c. Tāpēc Konkurences padome secina, ka alkoholiskie dzērieni nav aizvietojami ar bezalkoholiskajiem dzērieniem vai kādiem citiem produktiem.

Ievērojot konkrētā tirgus definīcijā noteikto, ka konkrētās preces tirgus ir noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības, Konkurences padome uzskata, ka alkoholiskos dzērienus var sadalīt daudzos konkrētās preces tirgos. Šie konkrētie tirgi ir: degvīna, brendija, konjaka, likiera, šampanieša, vīna, citu alkoholisko dzērienu (alkoholiskie kokteiļi, sidrs u.c.) tirgi. Šāds tirgus definējums izveidots, balstoties uz šādiem faktoriem: konkrētā alkoholiskā dzēriena ražošanā izmantotās izejvielas, ražošanas process, gala produkta garša, aromāts, patērētāju gaume, lietošanas īpašības (aperitīvs, "long drink" u.tml.), lietošanas situācijas. Arī dzērieni ar spēcīgu preču zīmi var veidot atsevišķu konkrētās preces tirgu. Lietderības apsvērumu dēļ šīs lietas ietvaros visi konkrētās preces tirgi netiks definēti.

Lietas izskatīšanas gaitā Konkurences padome uzskatīja, ka īpaša vērība ir jāpievērš konkrētajiem tirgiem, kuros a/s "Latvijas balzams" tirgus daļa ražošanas un piegādes līmenī pārsniedz 40%.

Viens no tirgiem, kurš Līguma ietvaros varētu tikt būtiski ietekmēts ir degvīna tirgus, jo 2001.gadā gandrīz ...* % no a/s "Latvijas balzams" saražotā alkoholisko dzērienu apjoma bija degvīns.

Konkurences padome ir ieguvusi informāciju, ka 2002.gadā, salīdzinot ar 2001.gadu, alkoholisko dzērienu importa apjoms palielinājies par 13% (presē publicētā informācija). Visstraujāk audzis ievestā degvīna apjoms, kas ir saistīts ar to, ka Latvijas uzņēmumi veic šā dzēriena ražošanas pasūtījumus Lietuvas un Igaunijas alkoholisko dzērienu ražotnēs. Ņemot vērā minēto, var secināt, ka konkrētā prece (degvīns) iekļauj Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražoto degvīnu.

Tādējādi par konkrētās preces tirgu saskaņā ar Konkurences likuma 1.panta 5.punktu tiek definēts Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražotā degvīna tirgus.

2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus, kurā Konkurences padome veica izpēti par iespējamo Konkurences likuma pārkāpumu, Konkurences likuma 1.panta 3.punkta izpratnē ietver teritoriju, kurā a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" ir iesaistītas preču ražošanā un realizācijā, un uz kuru ir attiecināma konkrētā Līguma darbība. A/s "Latvijas balzams" ražoto alkoholisko dzērienu realizācija notiek galvenokārt Latvijas teritorijā. Turklāt alkoholisko dzērienu tirdzniecībā ar citām valstīm pastāv regulējošas barjeras - alkoholisko dzērienu importēšanai ir nepieciešama atsevišķa licence. Ģeogrāfiskā tirgus robežu noteikšanā liela nozīme ir faktam, ka patērētāji dod priekšroku a/s "Latvijas balzams" ražotajai produkcijai. SIA "AV&D" darbība alkoholisko dzērienu tirgū (vairumtirdzniecības līmenī) notiek Latvijas teritorijā, izmantojot Latvijas teritorijā esošās noliktavas (SIA "AV&D" 23.04.2002. vēstule Nr.59). SIA "AV&D" klienti atrodas Latvijas teritorijā. Līdz ar to viss Līguma ietvaros realizētais alkoholisko dzērienu daudzums tiek patērēts Latvijas teritorijā. Ievērojot teikto, par konkrēto ģeogrāfisko tirgu Konkurences likuma 1.panta 3.punkta izpratnē tiek noteikta Latvijas teritorija. Konkurences padome noraida a/s "Latvijas balzams" argumentu, ka konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ietver Latvijas teritoriju, Lietuvas teritoriju un Igaunijas teritoriju, nevis tikai Latvijas teritoriju, jo šis apgalvojums netika pamatots ar attiecīgiem pierādījumiem. Minētā konkrētā ģeogrāfiskā tirgus definīcija attiecas arī uz pārējam konkrētām precēm, kuras tiek realizētas saskaņā ar Līgumu.

2.3. Tādējādi konkrētais tirgus saskaņā ar Konkurences likuma 1.panta 4.punktu ir Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražotā degvīna tirgus Latvijas teritorijā.

Iespējams, arī citos konkrētajos tirgos a/s "Latvijas balzams" tirgus daļa pārsniedz 40%, taču šīs lietas ietvaros lietderības apsvērumu dēļ tie netiks analizēti.

Konkurences padome izvērtēja konkrēto tirgu vairākos līmeņos, t.i., ražošanas/iegādes līmenī, t.sk. importa piegādes segmentā, vairumtirdzniecības līmenī un mazumtirdzniecības līmenī. Konkurences padome lietas izpētes gaitā ir izvērtējusi dominējošā stāvokļa esamību vai neesamību konkrētajā tirgū ražošanas/iegādes līmenī.

3. Ja uzņēmums atrodas dominējošā stāvoklī konkrētajā tirgū, tad atbilstoši Konkurences likuma 13.pantam tam ir pienākums ievērot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu.

Konkurences likuma 1.panta 1.punktā ir noteikts, ka: *"dominējošais stāvoklis - tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šā dalībnieka vai šo dalībnieku tirgus daļa šajā tirgū ir vismaz 40 procentu un šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem vai patērētājiem"*.

A/s "Latvijas balzams" jau daudzus gadus ir lielākais alkoholisko dzērienu ražotājs Latvijas teritorijā (pēc ražošanas apjoma). A/s "Latvijas balzams" tirgus daļa alkoholisko dzērienu tirgus ražošanas/iegādes (iegāde vairumtirgotājiem) līmenī Latvijas Republikā 2001.gadā bija ap 47-48% (Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes 08.03.2002. vēstule Nr.13.3.1/5368 un 12.04.2002. vēstule Nr.13.3.1/8035, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes apkopotie dati par alkohola apriti Latvijā 2001.gadā - publikācija avīzē "Business & Baltija" 21.02.2002. #36 (1919)). Saskaņā ar Konkurences padomes rīcībā esošo informāciju 2002.gadā a/s "Latvijas balzams" tirgus daļa ražošanas/iegādes līmenī būtiski neizmainījās un veidoja 46,94% (publikācija avīzē "Diena" 17.02.2003. Nr.40).

Konkrētajā tirgū (Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražotā degvīna tirgū Latvijas teritorijā) a/s "Latvijas balzams" tirgus daļa 2001.gadā bija aptuveni ...*%. Noteicošais apstāklis a/s "Latvijas balzams" dominējošā stāvokļa noteikšanā ir patērētāju ieradums lietot a/s "Latvijas balzams" ražoto degvīnu u.c. alkoholiskos dzērienus. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes sniegto informāciju (08.03.2002. vēstule Nr.13.3.1/5368) ...* pieprasītākie vietējā ražojuma alkoholiskie dzērieni tiek ražoti a/s "Latvijas balzams".

Savukārt a/s "Latvijas balzams" rīcība, kas ir saistīta ar produkcijas izplatīšanas sistēmas izmaiņām, pierāda a/s "Latvijas balzams" spēju darboties pilnīgi vai vismaz daļēji neatkarīgi no saviem klientiem.

Konkurences padome secina, ka a/s "Latvijas balzams" atrodas dominējošā stāvoklī Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražotā degvīna tirgū ražošanas/iegādes līmenī Latvijas teritorijā. Ņemot vērā minēto, Konkurences padome secina, ka Līguma noslēgšana un tā izpilde ir radījusi priekšnosacījumus SIA "AV&D" dominējoša stāvokļa iegūšanai minētajā konkrētajā tirgū vairumtirdzniecības līmenī.

4. Konkurences padome izvērtēja a/s "Latvijas balzams" darbību, noslēdzot Līgumu ar SIA "AV&D", atbilstību Konkurences likuma 13.panta 4.punkta tiesiskajam sastāvam.

Konkurences likuma 13.pants nosaka, ka: *"Jebkuram tirgus dalībniekam, kas atrodas dominējošā stāvoklī, ir aizliegts jebkādā veidā ļaunprātīgi to izmantot Latvijas teritorijā. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana var izpausties arī kā (...) 4) netaisnīgu pirkšanas vai pārdošanas cenu vai citu netaisnīgu tirdzniecības noteikumu tieša vai netieša uzspiešana (...)".*

Analizējot, vai attiecībā uz a/s "Latvijas balzams" darbībām, noslēdzot Līgumu, ir piemērojami Konkurences likuma 13.panta noteikumi, Konkurences padome konstatēja, ka konkrētajā lietā ir šādi svarīgi apstākļi:

4.1. A/s "Latvijas balzams" darbības izpaužas kā Līguma noslēgšana ar citu tirgus dalībnieku. Līgums bija noslēgts 2001.gada novembrī. Konkurences padomes rīcībā esošā informācija (a/s "Latvijas balzams" 20.02.2002. vēstule Nr.02/0165) liecina, ka a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D", slēdzot Līgumu, abpusēji vienojās par Līguma noteikumiem attiecībā par minimālo produkcijas iepirkšanas apjomu pēc Līguma varianta A, t.i., 120 000 dal/mēnesī. Minētajā vēstulē a/s "Latvijas balzams" paziņo, ka iespējamie pārdošanas apjomi un attiecīgi piešķirtās atlaides tika saskaņotas ar vairumtirgotājiem, bet vēstulei pievienotā sarakste ar vairumtirgotājiem (SIA "Berno vīni" 15.01.2002. vēstule, SIA "SVA" 16.01.2002. vēstule, SIA "Daro Cēsis" 17.01.2002. vēstule un a/s "Latvijas balzams" atbildes vēstules) liecina, ka jaunās izplatīšanas sistēmas noteikumi ar vairumtirgotājiem nebija saskaņoti.

4.2. Līguma A un B varianti tika nosūtīti pārējiem tirgus dalībniekiem-vairumtirgotājiem, kas kontaktējās ar a/s "Latvijas balzams" sakarā ar realizācijas līgumu noslēgšanu, tikai 2002.gada sākumā (SIA "Daro Cēsis" 11.02.2002. vēstule, SIA "Merkurs" 12.02.2002. vēstule, SIA "Berno vīni" 11.03.2002. vēstule, a/s "Latvijas balzams" 20.02.2002. vēstule Nr.02/0165). Bez tam Līguma noslēgšanas datums, t.i., 2001.gada 1.novembris, apliecina, ka minētais Līgums bija noslēgts pirms a/s "Latvijas balzams" sagatavotā dokumenta - Nolikuma "Par gatavās produkcijas tirdzniecību" - apstiprināšanas (21.12.2001.), kurā A grupas un C grupas klientiem tika piedāvāts minimālais ikmēneša apjoms 120 000 dal, kurš bija noteikts a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" abpusēji vienojoties. Minētajā Nolikumā bija ietverts arī sadarbības ar a/s "Latvijas balzams" variants, iepērkot 10 000 dal produkcijas (Līguma variants B). Bez tam a/s "Latvijas balzams" 13.08.2002. vēstulē Nr.02/1029 ir teikts, ka: *"(..) Sarunas par līguma noslēgšanu ar SIA "AV&D" notika pēc SIA "AV&D" iniciatīvas un tika risinātas jau 2001.gada vasarā (..) Pēc ilgstošām sarunām tika panākta vienošanās par līgumu starp LB un SIA "AV&D"*. Ņemot vērā teikto, Konkurences padome secina, ka lietas apstākļi liecina par SIA "AV&D" un a/s "Latvijas balzams" saskaņotu darbību, noslēdzot minēto Līgumu, kā arī par to, ka a/s "Latvijas balzams" saskaņoja Līguma noteikumus vienīgi ar SIA "AV&D". Tirgus dalībnieku (SIA "Alianse 2", SIA "L.I.O.N. & Ko" u.c.) sniegtā informācija liecina, ka SIA "AV&D" ir vienīgais vairumtirgotājs, ar kuru a/s "Latvijas balzams" tieši sadarbojās ražotās produkcijas realizācijā.

4.3. Pamatojoties uz Valsts ieņēmumu dienesta Akcīzes preču pārvaldes 20.05.2002. vēstulē Nr.13.3.1/11060 sniegto informāciju par a/s "Latvijas balzams" realizācijas apjomu 2001.gadā, minētās uzņēmējiesabiedrības vidējais viena mēneša realizācijas apjoms bija ...* dal. Tas nozīmē, ka SIA "AV&D" saskaņā ar Līguma noteikumiem apņemas iepirkt vairāk par 80% no a/s "Latvijas balzams" mēnesī saražotās produkcijas (vadoties pēc a/s "Latvijas balzams" produkcijas ražošanas apjoma 2001.gadā). Bez tam a/s "Latvijas balzams" 06.06.2002. vēstulē Nr.02/0606 norāda, ka: *"(..) LB šobrīd realizē savu produkciju uzņēmējiesabiedrībai SIA "AV&D". (..) Līgumi par LB produkcijas realizāciju, pagaidām, izņemot SIA "AV&D" nav noslēgti"*.

4.4. Saskaņā ar a/s "Latvijas balzams" sniegtajām ziņām (20.02.2002. vēstule Nr.02/0165), priekšlikumu par liela apjoma produkcijas iepirkšanu izvirzīja SIA "AV&D".

4.5. Starp a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" noslēgtais Līgums ir vertikāla vienošanās, kuras īstenošanas rezultātā a/s "Latvijas balzams" vēlējās samazināt produkcijas izplatīšanas izmaksas (a/s "Latvijas balzams" 20.02.2002. vēstule Nr.02/0165).

Lietas izpētes laikā Konkurences padome nekonstatēja faktu, ka a/s "Latvijas balzams" ļaunprātīgi izmanto dominējošo stāvokli konkrētajā tirgū, kam būtu jāizpaužas kā vienpusējai a/s "Latvijas balzams" darbībai, tieši vai netieši uzspiežot sadarbības partneriem tirdzniecības noteikumus. Līdz ar to Konkurences padome secina, ka a/s "Latvijas balzams" darbībās nav noticis dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizlieguma pārkāpums.

Izvērtējot minētos apstākļus, Konkurences padome 24.04.2002. sēdē (Prot.Nr.15, 2.§) secināja, ka a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" darbības, noslēdzot Līgumu, satur Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktā noteiktā tiesiskā sastāva pazīmes. Tāpēc Konkurences padome turpmāk izvērtēja lietas apstākļus saskaņā ar Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas 7.punktu.

5. Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka: *"Ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā, to skaitā vienošanās par: 7) (..) darbībām (bezdarbību), kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciālā tirgus dalībnieka iekļūšana kādā konkrētajā tirgū"*.

Lai izvērtētu a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" noslēgtā Līguma atbilstību minētā panta tiesiskajam sastāvam, Konkurences padome analizēja līgumslēdzēju mērķi, kā arī sekas, kuras izraisīja Līguma noslēgšana un izpilde konkrētajā tirgū.

A/s "Latvijas balzams" 06.06.2002. vēstulē Nr.02/0606 skaidro, ka a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" 2001.gada 1.novembrī noslēgtā līguma mērķis ir: *"(..) nodibināt saistību tiesības, lai Pārdevējs (Latvijas balzams) varētu veiksmīgi pārdot savu saražoto produkciju, bet Pircējs (AV&D) izdevīgi nopirkt preces tālākai realizācijai"*. Turklāt minētajā vēstulē, norādot uz a/s "Latvijas balzams" rīcības iemesliem, organizējot sadarbību ar citiem tirgus dalībniekiem, tika sniegts šāds apgalvojums: *"(..) Lai ražotājs efektīvi konkurētu realizācijas (tirdzniecības) pakalpojuma tirgū, tad tam ir jāveic apjomīgi ieguldījumi sistēmas izveidošanā un uzturēšanā. (..) Efektīvs tirgotājs var organizēt savu pakalpojumu tā, ka no ražotāja nopirkto precī tas var pārdot lētāk nekā pats ražotājs. Lai no šādas situācijas izvairītos, ražotājam ir iespēja vai nu pašam investēt tirdzniecības sistēmā vai arī to organizēt sadarbībā ar citiem tirgus dalībniekiem"*.

Minētā informācija un Līguma noteikumu izvērtēšanas rezultāti liecina, ka līgumslēdzēja a/s "Latvijas balzams" mērķis, slēdzot Līgumu, bija atstāt produkcijas realizācijas sfēru, kas ļautu koncentrēt resursus ražošanā un vienlaicīgi paaugstināt produkcijas izplatīšanas efektivitāti ar viena vairumtirgotāja - SIA "AV&D" - starpniecību. A/s "Latvijas balzams", izstrādājot jaunu produkcijas izplatīšanas sistēmu, bija ieinteresēta izvairīties no tiešās sadarbības ar lielu pircēju skaitu, nododot produkciju pēc iespējas mazākam vairumtirgotāju skaitam, tādējādi minimizējot produkcijas realizācijas izmaksas. A/s "Latvijas balzams" sniegtās ziņas (20.02.2002. vēstule Nr.02/0165) liecina, ka līdz 2002.gadam pastāvošā a/s "Latvijas balzams" produkcijas izplatīšanas sistēma nebija pietiekami efektīva un prasīja izmaksas ap 3 mlj. latu gadā. Jaunā produkcijas izplatīšanas sistēma saskaņā ar a/s "Latvijas balzams" sniegto informāciju ļaus šīs izmaksas likvidēt. Minētās izmaksas bija saistītas ar liela klientu skaita apkalpošanu, produkcijas transportēšanu, riska uzņemšanos par nemaksāšanu vai savlaicīgu nenorēķināšanos.

A/s "Latvijas balzams" sniedza informāciju (20.02.2002. vēstule Nr.02/0165), ka SIA "AV&D" vēl 2001.gada vasarā izvirzīja priekšlikumu iepirkt un realizēt lielu a/s "Latvijas balzams" saražotās produkcijas apjomu. SIA "AV&D" 26.07.2002. vēstulē Nr.112 Konkurences padomei skaidroja, ka, izvērtējot a/s "Latvijas balzams" piedāvāto Līguma A

variantu, SIA "AV&D" secināja, ka Līguma noslēgšanas gadījumā būs jāuzņemas apjomīgas finansu saistības un citi riski, tomēr tas ļaus SIA "AV&D" "(..) palielināt apgrozījumu, investēt loģistikas sistēmas uzlabošanā, un pie sekmīga iznākuma - palielināt uzņēmuma peļņu (..)".

Konkurences padome secina, ka SIA "AV&D" mērķis bija paplašināt un attīstīt uzņēmējsabiedrības darbību.

Konkurences padome lietas izpētes gaitā neieguva pierādījumus, ka a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" mērķis, nodibinot sadarbību jaunas produkcijas izplatīšanas sistēmas ietvaros, ir bijis kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci konkrētajā tirgū.

Būtisku vērību Konkurences padome pievērsa Līguma seku analīzei. Negatīvās sekas konkurencei varētu izpausties kā būtiskas izmaiņas tirgus struktūrā vai kādā no tā līmeņiem, tirgus aizvēršana vai preču sasaistīšana (t.s. *tying*), kā rezultātā citi tirgus dalībnieki ir spiesti iziet no tirgus vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka ienākšana tirgū. Sasaistīšanas gadījumā pircējam var tikt uzspiesti noteikumi attiecībā uz saistītā produkta iegādi un cenu. Lai noteiktu, kādas negatīvas sekas izraisīja Līguma noslēgšana, Konkurences padome pieprasīja informāciju no vairāk kā 25 tirgus dalībniekiem, kuru skaitā ir alkoholisko dzērienu ražotāji, importētāji, vairumtirgotāji, nelieli mazumtirgotāji un mazumtirdzniecības veikalu tīkli.

5.1. Vairumtirdzniecības līmenis

Neviens no aptaujātajiem tirgus dalībniekiem vairumtirdzniecības līmenī nav norādījis, ka bija spiests atstāt konkrēto tirgu jaunās a/s "Latvijas balzams" produkcijas izplatīšanas sistēmas ieviešanas dēļ. Tirgus dalībnieki-vairumtirgotāji 2002.gadā turpināja darbību, iepērkot a/s "Latvijas balzams" produkciju no SIA "AV&D" vai SIA "Alianse 2" vai SIA "Staysafe Security Systems" filiāles "S Alko" (SIA "Ango" 15.03.2002. vēstule, SIA "Berno vīni" 11.03.2002. vēstule, a/s "Jelgavas dzirnavas" 12.03.2002. vēstule Nr.117, SIA "Sel-II" 18.03.2002. vēstule Nr.50R, SIA "Daro Cēsis" 19.03.2002. vēstule, SIA "Roše" 02.04.2002. vēstule Nr.7). Daži no tirgus dalībniekiem, no kuriem tika pieprasīts viedoklis par situāciju tirgū, informēja, ka pārtraukuši darbību alkoholisko dzērienu vairumtirdzniecības jomā (SIA "SVA" 03.07.2002. vēstule Nr.102, SIA "Daro" 08.04.2002. vēstule Nr.0804-599, SIA "Sel-II" 18.03.2002. vēstule Nr.50R un 29.07.2002. vēstule Nr.187), bet par šīs darbības pārtraukšanas iemesliem tika minēti dažādi citi apstākļi, kuri nav tieši saistīti ar a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" noslēgto Līgumu, piemēram, pieaugoša konkurence, darbības pārorientēšana u.c.

Savukārt vairāki vairumtirgotāji norādīja uz to, ka jaunās produkcijas sistēmas ieviešana negatīvi ietekmēja to darbību un konkurētspēju (SIA "Berno vīni" 11.03.2002. vēstulē norādīja, ka: "(..) par 50% ir samazinājies SIA "Berno vīni" apgrozījums un par 30% samazinājusies SIA "Berno vīni" peļņa (..)", a/s "Jelgavas dzirnavas" 12.03.2002. vēstulē Nr.117 norādīja, ka "(..) uz šo brīdi ir zaudējusi 22,5% no līdzšinējā tirgus", SIA "Daro Cēsis" 19.03.2002. vēstulē norādīja, ka: "(..) 2002.gadā esam zaudējuši savus lielākos sadarbības partnerus (..)", SIA "Roše" 02.04.2002. vēstulē Nr.7 un 01.07.2002. vēstulē Nr.14 norādīja, ka 2002.gadā apgrozījums samazinājās: no Ls 53 278 janvārī līdz Ls 41 537 jūnijā, un minēja, ka a/s "Latvijas balzams" jaunās izplatīšanas sistēmas ieviešanas rezultātā zaudēja vairākus klientus, t.i., 2002.gada jūnijā SIA "Roše" apkalpoja par 21 klientu mazāk nekā 2001.gada jūnijā).

Alkoholisko dzērienu vairumtirgotāju sniegtā informācija (SIA "Berno vīni" 11.03.2002. vēstule, a/s "Jelgavas dzirnavas" 12.03.2002. vēstule Nr.117, SIA "Daro Cēsis" 19.03.2002. vēstule, SIA "Ango" 15.03.2002. vēstule, SIA "Roše" 02.04.2002. vēstule Nr.7) liecina, ka galvenie apstākļi, kāpēc vairumtirgotājus neapmierina Līguma noteikumi un kāpēc sadarbība ar SIA "AV&D" tiem nav pietiekami izdevīga, ir Līgumā noteiktie minimālie produkcijas iepirkšanas apjomi - 10 000 un 120 000 dal/mēnesī, kā arī, gadījumā, ja produkcija tiek iepirkta no SIA "AV&D" - nepieciešamība pašiem transportēt produkciju un veikt priekšapmaksu. Tajā pašā laikā SIA "AV&D" pati pieved produkciju mazumtirgotājiem un dod tiem tiesības realizēt produkciju uz konsignācijas noteikumiem. Vairumtirgotāji ir norādījuši, ka minēto apstākļu dēļ viņi zaudē savus klientus-mazumtirgotājus, kā arī tāpēc ir samazinājies apgrozījums un peļņa no produkcijas realizācijas.

Bez tam vairumtirgotāji ir informējuši, ka SIA "AV&D", realizējot a/s "Latvijas balzams" ražotos alkoholiskos dzērienus citiem tirgus dalībniekiem, dažiem vairumtirgotājiem piemēroja neizdevīgākus noteikumus un augstākas cenas, nekā mazumtirgotājiem. SIA "Roše" 02.04.2002. vēstulē Nr.8 minēja, ka, sākot no februāra mēneša SIA "Roše" saņēma a/s "Latvijas balzams" produkciju no SIA "AV&D", SIA "Alianse 2" un SIA "Staysafe Security Systems" filiāles "S Alko" dārgāk, nekā pirms tam saņēma to no a/s "Latvijas balzams", turklāt, kā norādīts, *"uz sliktākajiem noteikumiem - mums bija pirmsapmaksas, bet mazumtirdzniecības veikaliem konsignācija uz 14 un vairāk dienām par tām pašām cenām"*. Šie fakti tika minēti arī SIA "Ango" 15.03.2002. vēstulē. Savukārt SIA "Alianse 2" 08.10.2002. vēstulē Nr.385 informēja, ka tā iepērk a/s "Latvijas balzams" ražoto produkciju no SIA "AV&D". SIA "AV&D" piemērotā atlaižu sistēma un apmaksas termiņi minētajai uzņēmējdarbībai ir izdevīgi.

Minētās SIA "AV&D" darbības pie noteiktajiem apstākļiem varētu tikt vērtētas kā iespējamais Konkurences likuma 13.panta 5.punkta pārkāpums (dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kura izpaužas kā nevienādu noteikumu piemērošana ekvivalentos darījumos ar citu tirgus dalībnieku, radot tam konkurences ziņā nelabvēlīgākus apstākļus), bet esošajā situācijā Konkurences padomei nebija pamata izvērtēt SIA "AV&D" darbības atbilstību minētajā pantā noteiktajam tiesiskajam sastāvam, jo dominējošā stāvokļa noteikšanas kritēriji saskaņā ar Konkurences likuma 1.panta 1.punktu ir tirgus dalībnieka tirgus daļa, kas lielāka par 40% un spēja ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci pietiekami ilgā laika posmā. Konkurences padome uzskata, ka laika periods, kas ir mazāks par vienu gadu (Līguma spēkā esamības periods no 2001.gada novembra līdz 2002.gada jūlijam), nav pietiekami ilgs, lai noteiktu, vai tirgus dalībnieks atrodas dominējošā stāvoklī. Laika periods, sākot no Līguma noslēgšanas brīža līdz brīdim, kad tirgus dalībnieki norādīja uz minētajām SIA "AV&D" darbībām, bija mazāks par vienu gadu.

Ņemot vērā, ka Līguma spēkā esamības periods uz esošo brīdi pārsniedzis 1 gadu un ka SIA "AV&D" ir vienīgais vairumtirgotājs, kuram a/s "Latvijas balzams" realizē saražotos alkoholiskos dzērienus, kā arī to, ka a/s "Latvijas balzams" tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40%, Konkurences padome uzskata, ka Līguma izpildes rezultātā varētu izveidoties SIA "AV&D" dominējošais stāvoklis konkrētajā tirgū, t.i., Latvijā, Lietuvā un Igaunijā ražotā degvīna tirgū vairumtirdzniecības līmenī Latvijas teritorijā. Līdz ar to Konkurences padome secina, ka alkoholisko dzērienu struktūra vairumtirdzniecības posmā Līguma noslēgšanas un īstenošanas rezultātā ir būtiski mainījies, salīdzinot ar 2001.gadu, kad vairumtirdzniecības posmā nebija uzņēmuma ar tik lielu tirgus daļu – SIA "AV&D", kas izveidojusies arī tāpēc, ka no šī tirgus līmeņa ir izgājusi a/s "Latvijas balzams".

5.2. Ražošanas/piegādes līmenis

Vairāki tirgus dalībnieki sniedza Konkurences padomei viedokli, ka a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" sadarbība var negatīvi ietekmēt vietējo alkoholisko dzērienu ražotāju stāvokli tirgū, jo, iespējams, noslēgtais Līgums varētu dot SIA "AV&D" tādu tirgus varu, kura ļautu SIA "AV&D" virzīt tirgū tikai a/s "Latvijas balzams" ražoto produkciju. Rezultātā citiem ražotājiem patērētāju tirgus varētu tikt slēgts. Taču Konkurences padome noskaidroja, ka neviens no aptaujātajiem alkoholisko dzērienu ražotājiem nebija spiests samazināt produkcijas ražošanas apjomus a/s "Latvijas balzams" un SIA "AV&D" sadarbības ietekmes rezultātā (a/s "Veldze" 08.03.2002. vēstule Nr.77/01, a/s "Veta" 21.03.2002. vēstule Nr.25).

2003.gada janvārī Konkurences padome nolūkā iegūt pierādījumus lietā pieprasīja papildu informāciju no alkoholisko dzērienu ražotājiem par to, kā izmainījās viņu stāvoklis konkrētajos tirgos 2001.gadā noslēgtā Līguma sakarā. Informācija tika pieprasīta no SIA "Mantija", SIA "Veta", SIA "Jaunalko". Izvērtējot minēto tirgus dalībnieku sniegtās ziņas, Konkurences padome konstatēja, ka kopumā citu ražotāju tirgus daļas konkrētajos tirgos nav samazinājušās. Tā, piemēram, saskaņā ar SIA "Mantija" 21.01.2003. vēstulē sniegto informāciju, SIA "Mantija" konkurē ar a/s "Latvijas balzams" degvīna un brendija tirgū. SIA "Mantija" informēja, ka: *"A/s "Latvijas balzams" produkcijas izplatīšanas sistēma 2002.gadā, realizējot savu produkciju caur vienu vairumtirgotāju mūsu firmas komercdarbību nav ietekmējusi. SIA "Mantija" tirgus daļa alkoholisko dzērienu tirgū ir palielinājusies".* SIA "Veta" 27.01.2003. vēstulē Nr.19 informēja, ka: *"2002.gadā samazinājusies SIA "Veta" ražoto liķieru tirgus daļa (...). Iemesli tam varētu būt: importa liķieru tirgus daļas palielināšanās (...), tāpat daudzi tirgotāji labāk izplatīja "Latvijas balzams" precī, jo SIA "AV&D" piedāvāja lielāku un izdevīgāku produktu paketi, ar kuru SIA "Veta" grūti konkurēt. 2002.gadā SIA "Veta" kopējā tirgus daļa ir palielinājusies, tas ir saistīts ar degvīnu ražošanas palielināšanos. (...) Visās pārējās dzērienu grupās (liķieri, brendiji) tirgus daļa ir samazinājusies. Viens no iemesliem ir, ka mazam uzņēmumam grūti nodrošināt savu produktu pieejamību tirdzniecības vietās, ja nav sava izplatīšanas tīkla".* SIA "Jaunalko" 27.01.2003. vēstulē Nr.1-2/06/03 informēja, ka a/s "Latvijas balzams" produkcijas izplatīšanas sistēmas izmaiņas ir ietekmējušas SIA "Jaunalko" produkcijas realizāciju, jo daudzi vairumtirgotāji izbeiguši savu darbību tirgū konkurētspējas dēļ. SIA "Jaunalko" tirgus daļa 2002.gadā ir palielinājusies.

5.3. Importa produkcijas segments

Vairāki alkoholisko dzērienu importētāji ne tikai importē ārvalstīs ražotos alkoholiskos dzērienus, bet arī izplata vietējo alkoholisko dzērienu ražotāju produkciju: piemēram, SIA "Mobil plus ADV" izplata SIA "Jaunalko" ražoto produkciju.

Alkoholisko dzērienu importētāju sniegtā informācija (SIA "Eliots Eirovīns" 05.04.2002. vēstule Nr.01/66, a/s "Interbaltija AG" 14.03.2002. vēstule Nr.31-I, SIA "Park MV" 26.04.2002. vēstule Nr.5/04-74,) liecina, ka alkoholisko dzērienu importa apjomi Līguma spēkā esamības laikā nav samazinājušies. Toties alkoholisko dzērienu importētāji ir minējuši, ka dažas SIA "AV&D" darbības negatīvi ietekmē konkurenci tirgū (SIA "L.I.O.N. & Ko" 31.01.2003. vēstulē Nr.143-7, SIA "Mobil plus ADV" 21.01.2003. vēstulē Nr.7/2003 un a/s "Interbaltija AG" 23.01.2003. vēstulē Nr.8-I.) Taču tirgus dalībnieku viedokļi nav apstiprināti ar pierādījumiem, kā arī nav konstatējama cēloņsakarība starp SIA "AV&D" un a/s "Latvijas balzams" noslēgto Līgumu un sekām, kuras izjūt minētie tirgus dalībnieki tirgū.

5.4. Mazumtirdzniecības līmenis

Laika periodā no 2001.gada 1.novembra līdz 2002.gada novembra sākumam, t.i., pēc Līguma noslēgšanas, saskaņā ar Konkurences padomes rīcībā esošo informāciju, a/s "Latvijas balzams" ražoto alkoholisko dzērienu cenas mazumtirgotājiem un gala patērētājiem (veikalos) nav palielinājušās, salīdzinot ar cenām pirms Līguma noslēgšanas (Konkurences padomes 04.04.2002. jautājumu apspriešanas protokoli ar SIA "Pansija", i/u "Roze", SIA "MB 93" un SIA "Tautas transports", Konkurences padomes 16.05.2002. jautājumu apspriešanas protokoli ar SIA "Eteks" un SIA "Trīs-MTL", kā arī SIA "RIMI Latvija" 25.09.2002. vēstule 06/148, SIA "Kesko Food" 26.09.2002. vēstule Nr.VD-194/09-02, SIA "Sel-II" 27.09.2002. vēstule Nr.28-J, SIA "VP Market" 03.10.2002. vēstule Nr.354, SIA "Nelda" 16.10.2002. vēstule Nr.363/06-2002.).

Konkurences padome, izvērtējot vienošanās sekas, galveno uzsvaru lika uz to, lai vienošanās nenoslēdz vai neapgrūtinātu konkurējošai produkcijai pieeju mazumtirdzniecības līmenim. Izskatāmajā lietā Konkurences padome vērtē Līguma sekas kā SIA "AV&D" tirgus daļas palielināšanos vairumtirdzniecībā līdz līmenim, kas varētu norādīt uz dominējošo stāvokli, un līdz ar to ir mainījusies vairumtirdzniecības līmeņa struktūra, bet ņemot vērā 5.1.-5.4.punktā minēto, Konkurences padome secina, ka Līguma noslēgšana un īstenošana uz šī lēmuma pieņemšanas brīdi (27.02.2003.) nav radījusi būtiskas sekas konkrētajos tirgos ražošanas/piegādes līmenī, ieskaitot importa segmentu, un mazumtirdzniecības līmenī.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Konkurences likuma 8.panta pirmās daļas 2.punktu, 11.panta pirmās daļas 7.punktu, 13.panta 4.punktu Konkurences padome

n o l ē m a:

Izbeigt lietas izpēti par SIA "Daro Cēsis" 16.01.2002. iesniegumu, SIA "Daro Cēsis" 12.02.2002. iesniegumu, SIA "Merkurss" 13.02.2002. iesniegumu, SIA "Roše" 19.02.2002. iesniegumu.

Konkurences padomes lēmums ir pārsūdzams Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā viena mēneša laikā no dienas, kad ieinteresētā persona uzzināja vai tai vajadzēja uzzināt par pieņemto lēmumu saskaņā ar Konkurences likuma 8.panta otro daļu, LR Civilprocesa likuma Pārejas noteikumu 1.punktu un Civilprocesa kodeksa 24.-A nodaļu.

Priekšsēdētājs

P.Vilks